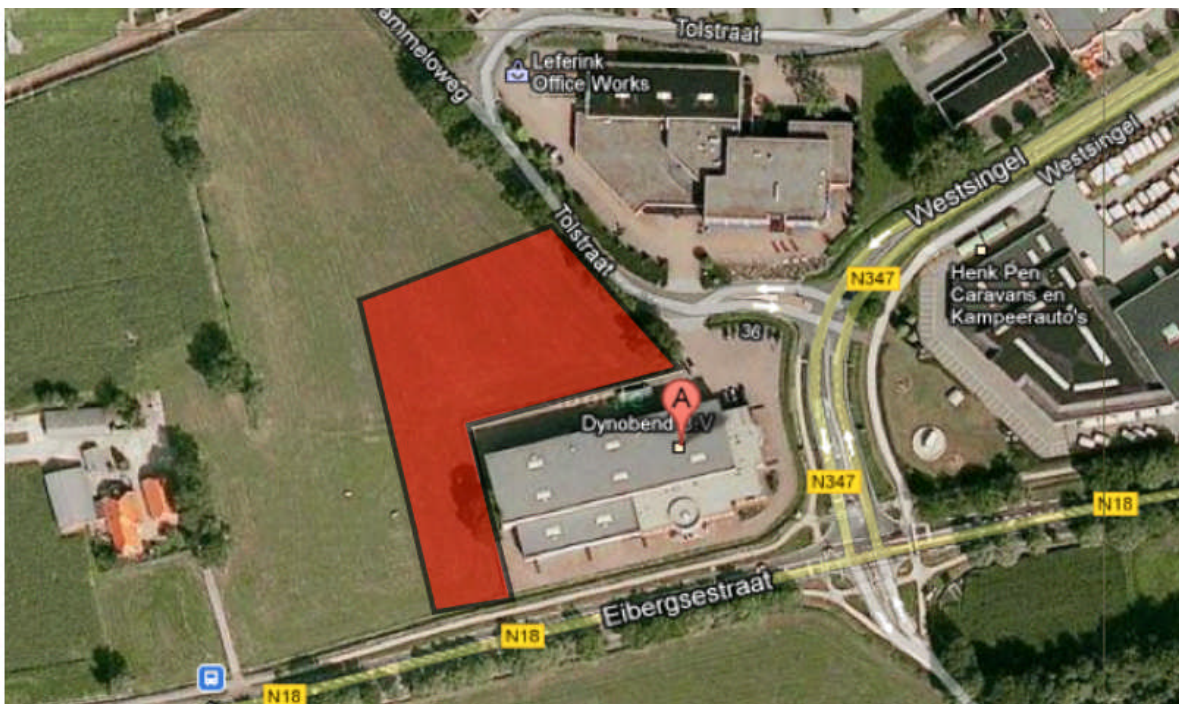

Bureauonderzoek Archeologie

Plangebied Tolstraat 36
(Dynobend) te Haaksbergen,
Gemeente Haaksbergen

Concept

Opdrachtgever

Dhr. W. Bekke
BJZ.nu
Twentepoort Oost 16a
E: wim@bjz.nu
T: 0546 – 454466

Projectnummer

20120311

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/20120311

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Drs. E.E.A. van der Kuijl

Paraaf

Datum

01-06-2012

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : EKV/DIR/HAMA/20120311

Colofon

Opdrachtgever	Dhr. W. Bekke van BJZ.nu te Almelo
Project	Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen Gemeente Haaksbergen
Projectnummer	20120311
Titel	Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 (Dynobend) te Haaksbergen, gemeente Haaksbergen
Datum en versie	01-06-2012 versie 1.0
Redactie	Drs. E. van der Kuijl – Hamaland Advies
<i>Afbeelding voorzijde:</i>	<i>Satellietfoto van het plangebied. Bron: Google maps.</i>

Inhoud

1.	Inleiding.....	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	4
1.2	Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek.....	5
1.3	Werkwijze	5
1.4	Beleidskaders.....	5
1.5	Administratieve gegevens	8
2	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel.....	9
2.1	Landschapsgenese	9
2.2	Historische ontwikkeling van Haaksbergen en het plangebied.....	12
2.3	Archeologische waarden.....	15
2.4	Archeologisch verwachtingsmodel.....	15
3	Conclusie en aanbeveling.....	18
	Gebruikte literatuur.....	19
	BIJLAGEN	21

1. Inleiding

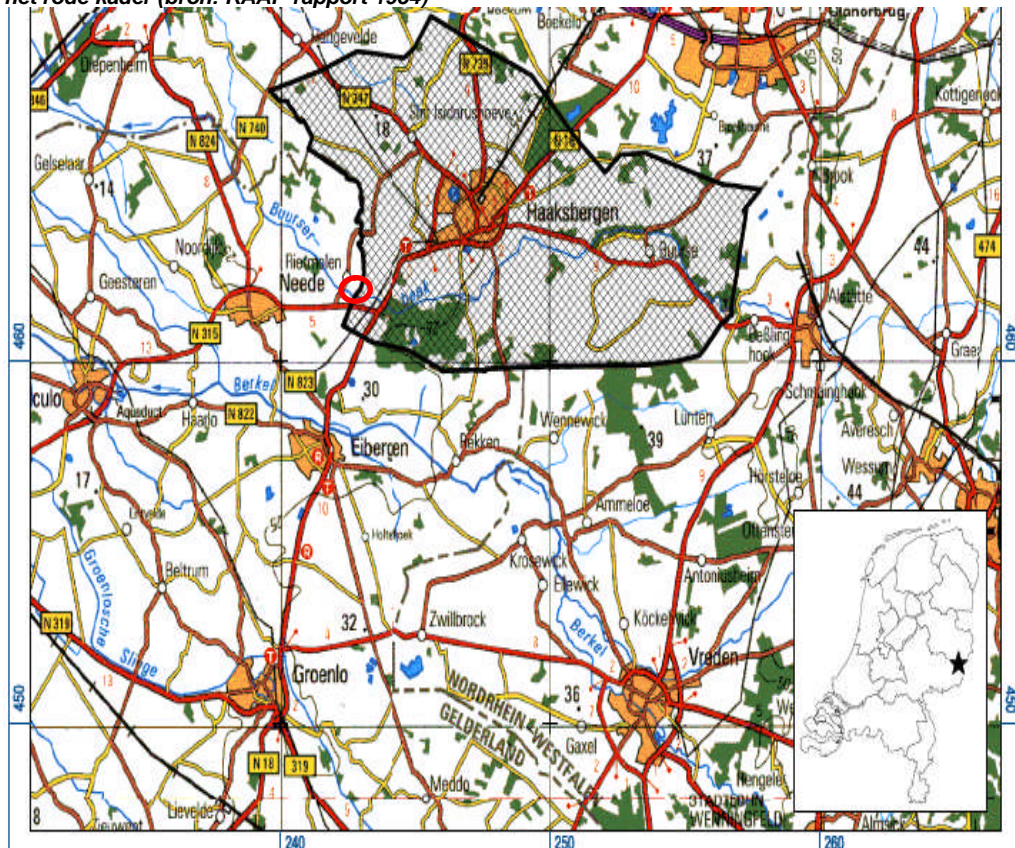
1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van BJZ.nu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen, gemeente Gemeente Haaksbergen. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande uitbreiding van Dynobend met een nieuwe bedrijfshal aan de noordwestzijde van de bestaande hal (zie bijlage 1).

Het plangebied ligt aan de zuidwestelijke rand van de bebouwde kom van Haaksbergen aan de N18. De grondwerkzaamheden kunnen verstorend zijn voor eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd te worden. Het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een KNA conform bureauonderzoek dat aangevuld is met een karterend veldonderzoek.

Het bevoegd gezag, de heer H. Heukels van gemeente Haaksbergen, en diens adviseur (de heer drs. J.A.M. Oude Rengerink, Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit van het Oversticht), zullen de resultaten van het bureauonderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Topografische kaart van Haaksbergen e.o. met het plangebied binnen het rode kader (bron: RAAP-rapport 1954)

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van karterende boringen nodig zal zijn of niet.

- Is aanvullend onderzoek door middel van karterende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.2) en bestaat uit de volgende onderdelen:

1. beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
2. beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
3. beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
4. het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn conform de uitvoeringsvoorwaarden voor een bureauonderzoek van het Oversticht d.d. januari 2011, ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland
- geomorfologisch, geologische, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- Archeologische verwachtings- en advieskaart gemeente Haaksbergen 2009
- archeologische rapporten en publicaties
- overleg van de opdrachtgever met heer H. Heukels, beleidsmedewerker R.O. gemeente Haaksbergen

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valetta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische

Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

Provinciaal Beleid

Het provinciaal beleid van Overijssel t.a.v. cultuurhistorie en archeologische monumentenzorg is vastgelegd in het streekplan Overijssel 2000+. Vastgesteld bij besluit van Provinciale Staten van Overijssel van 13 december 2000, nummer 44.

De hoofddoelen van het provinciaal archeologisch beleid zijn:

- De archeologische objecten, historisch landschap en gebouwde elementen (cultureel erfgoed) zijn de fysieke neerslag van menselijke activiteiten in het verleden. Het beleid is gericht op het behoud c.q. de bescherming van deze voor Overijssel unieke waarden.
- Bij ontwikkelingen van functies aansluiten bij de waarden van cultureel erfgoed (archeologie, historisch landschap, monumenten). Dit betekent dat in een vroeg stadium van ruimtelijke planvorming de belangen van de archeologie moeten worden meegenomen.
- Het behoud van het archeologisch erfgoed in de bodem ter plekke.(in situ)
- Financiële consequenties zijn in beginsel voor de initiatiefnemer.
- Duurzaam behoud en beheer van het archeologisch erfgoed ex situ (het depot), als behoud in situ onmogelijk blijkt;

Dit is nader uitgewerkt in de omgevingsvisie Overijssel, met als onderdeel 'visie op de ondergrond' van juli 2009. Deze Visie op de Ondergrond is een bijlage bij de Omgevingsvisie Overijssel 2009. De Visie op de Ondergrond geeft de kern van de visie weer, verwoord in de begrippen Beschermen, Gebruiken en Herstellen van de ondergrond en werkt deze nader uit. Het brengt de belangrijkste ondergrondthema's uit de Omgevingsvisie Overijssel 2009 bij elkaar en beschouwt ze in onderlinge samenhang.

Voor de ondergrond liggen de opgaven voor archeologie bij :

- het beschermen van de (toekomst)waarde van de ondergrond inclusief het aardkundig en archeologisch erfgoed.

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120311

Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. De gemeente Haaksbergen beschikt derhalve sinds 2009 over eigen archeologiebeleid en treedt op als bevoegd gezag. De gemeente beschikt tevens over een vastgestelde archeologische waarden- en verwachtingenkaart. Verder zijn de landelijke en provinciale richtlijnen leidend voor het opstellen en toetsen van het onderhavig onderzoek.

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Provincie	Overijssel
Plaats	Haaksbergen
Gemeente	Haaksbergen
Toponiem	Tolstraat 36
Kaartblad	34E
Onderzoeksnummer	52214
Huidig grondgebruik	Akkerland
Toekomstig grondgebruik	Bebouwing (bedrijfsal van Dynabend)
Omvang van de ontwikkeling	Ca 3.500 m ² (0,35 ha)
Bodemtype	pZ23 Beekeerdgronden en pEz23 Enkeerdgronden
Geomorfologie	Dekzandrug (Formatie van Boxtel)
Periode	Prehistorie t/m Nieuwe Tijd
Het centrumcoördinaat van het plangebied is: x: 245.601 y: 463.080	
De hoogte van het centrumcoördinaat bedraagt circa 21,90 m + NAP (bron: www.ahn.nl).	

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Inleiding

Het onderzoeksterrein ligt aan de westelijke rand van de bebouwde kom van Haaksbergen op het industrieterrein Brammelo aan de N18. Het perceel is zover te herleiden valt uit historische bronnen en voor zover bekend bij de auteur van dit rapport, pas laat in de 20^e eeuw bebouwd. De huidige functie is akkerland.

Geomorfologie en bodemgesteldheid

Het onderzoeksterrein is onderdeel van het oostelijk Zandgebied (Berendsen, H.J.A., 2005, 2008). In het gebied is tijdens de laatste ijstijd (Weichselien, 120.000-11.700 jaar geleden) onder invloed van relatieve droogte in combinatie met een schaars begroeid landschap op grote schaal dekzand afgezet.

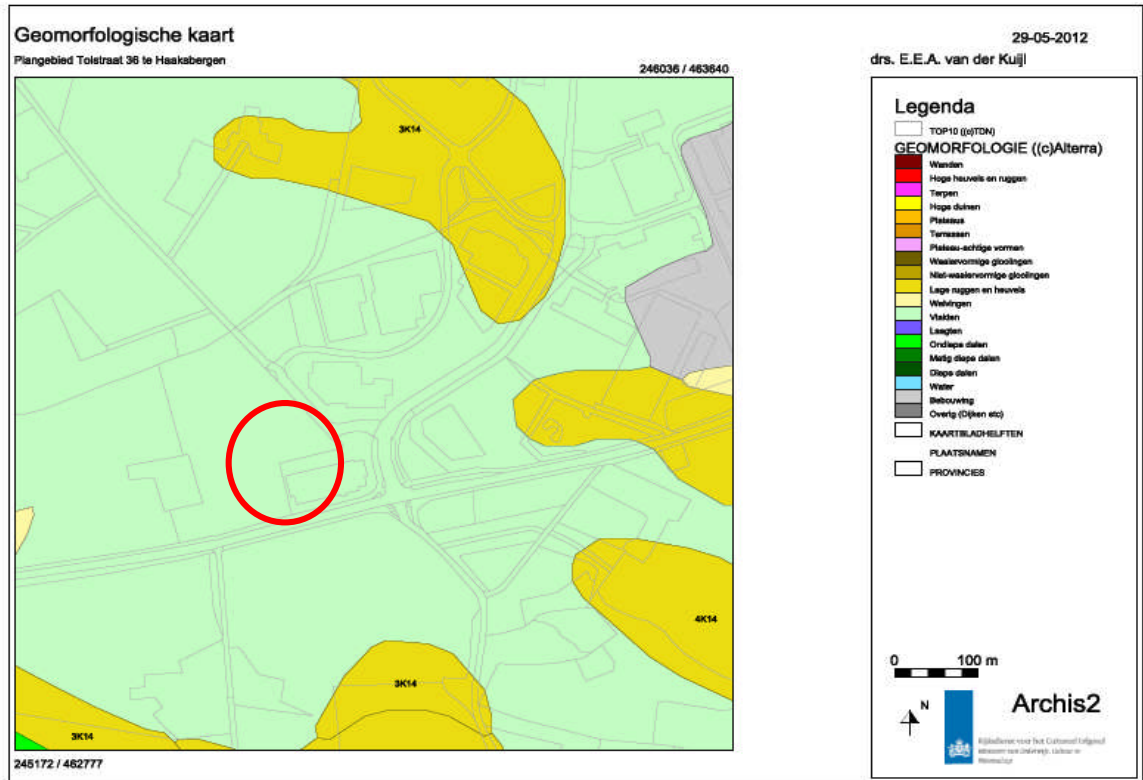
Het dekzandrelief bestaat voor het grootste gedeelte uit dekzandruggen en dekzandwelingen. De ruggen zijn vaak duidelijk te zien en kunnen meer dan 1,5 m boven hun omgeving uitsteken. Het dekzandpakket betreft de Formatie van Boxtel, (Laagpakket van Wierden). In dit dekzandpakket is door bodemvorming een podzol ontstaan. Podzolbodems ontstaan door een eeuwenlang proces van uitspoeling en inspoeling in leemarm dekzand. Ten gevolge van het neerslagoverschot in Noordwest-Europa migreren organische en minerale stoffen uit de bovengrond.

In het Holoceen, dat circa 10.000 jaar geleden begon, werd gedurende een warmer en vochtiger wordend klimaat het dekzandrelief door vegetatie vastgelegd.

Het onderzoeksgebied ligt volgens de geomorfologische kaart van Nederland (RGD/Stiboka 1977) in een dekzandvlakte. Dit in tegenstelling tot de Landschapseenhedenkaart van RAAP (2009). Op de Landschapseenhedenkaart en de Archeologische Verwachtingen- en advieskaart 2009 van de gemeente Haaksbergen is het plangebied gelegen in een gebied met dekzandruggen en kopjes met een plaggendeck. De noordelijke rand van de uitbreiding ligt aan de rand van het voormalige beekdal van de Buurserbeek.

Uit archeologisch oogpunt zijn de hoger gelegen zandgronden een zeer interessante plaats, aangezien deze gronden van oudsher een vestigingsplaats voor mensen geweest is. Dit wordt bevestigd door de aanwezigheid van de historische boerderij 'Apelgoor' die circa 150 meter westelijker gelegen was en waarvan de oorsprong teruggaat tot in de Late Middeleeuwen. Eerdgronden zijn gronden met een niet vergraven, humushoudende bovengrond die hier meer dan 50 cm dik is. Deze worden ook wel esdekken genoemd. Een esdek is ontstaan door het eeuwenlang opbrengen van potstalstrooisel op de akker. Deze bemesting bestond hoofdzakelijk uit plaggen die in de stal werden gelegd om de uitwerpselen van het gestalde vee op te vangen. De plaggen werden met de uitwerpselen als mest op de akker gebracht. Op deze wijze kon een akkercomplex op zandgrond gedurende eeuwen jaarlijks opnieuw bebouwd worden zonder dat de bodem uitgeput raakte. Bij de vorming van de esdekken rond Haaksbergen kon de akkergrond tot ruim een meter opgehoogd worden.

In gebieden met esdekken dient rekening gehouden te worden met een rijk bodemarchief. Aangezien het oorspronkelijke oppervlak vanaf de Middeleeuwen is opgehoogd betekent dit dat de eventueel onderliggende (oudere) archeologische resten meestal goed bewaard zijn gebleven.

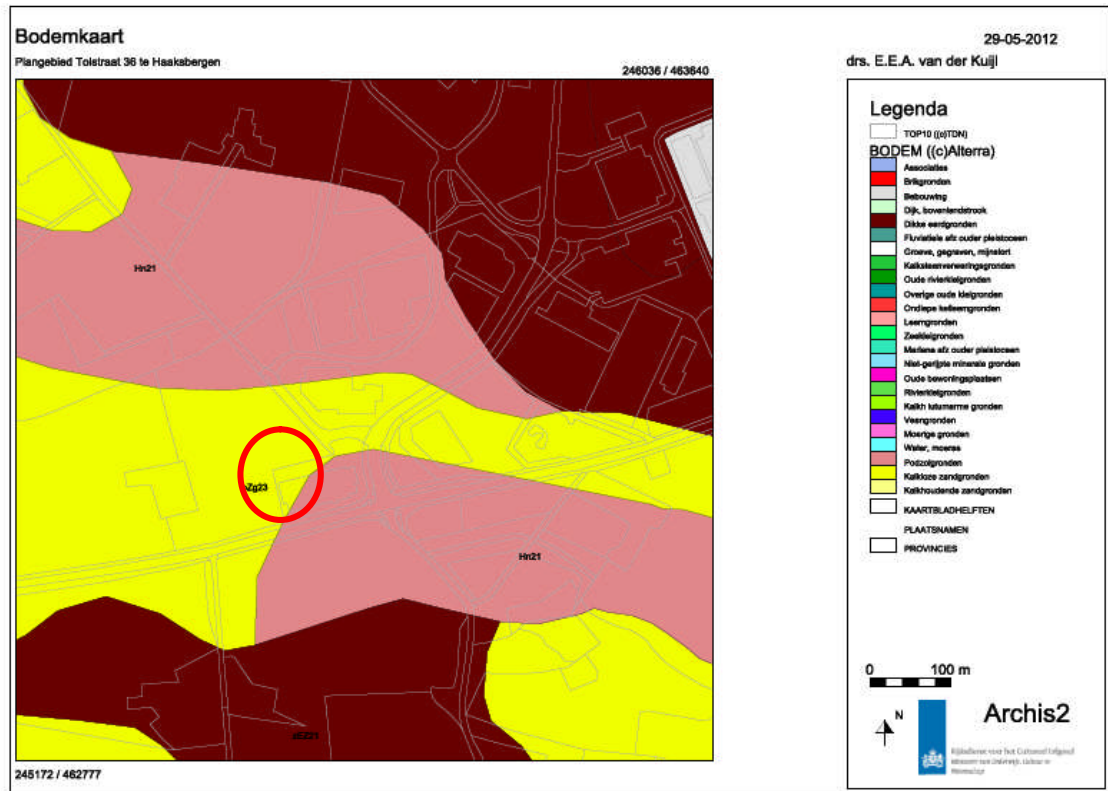
Afbeelding 2: Geomorfologische kaart met de situering van het plangebied binnen het rode kader (bron Archis)

Bodem

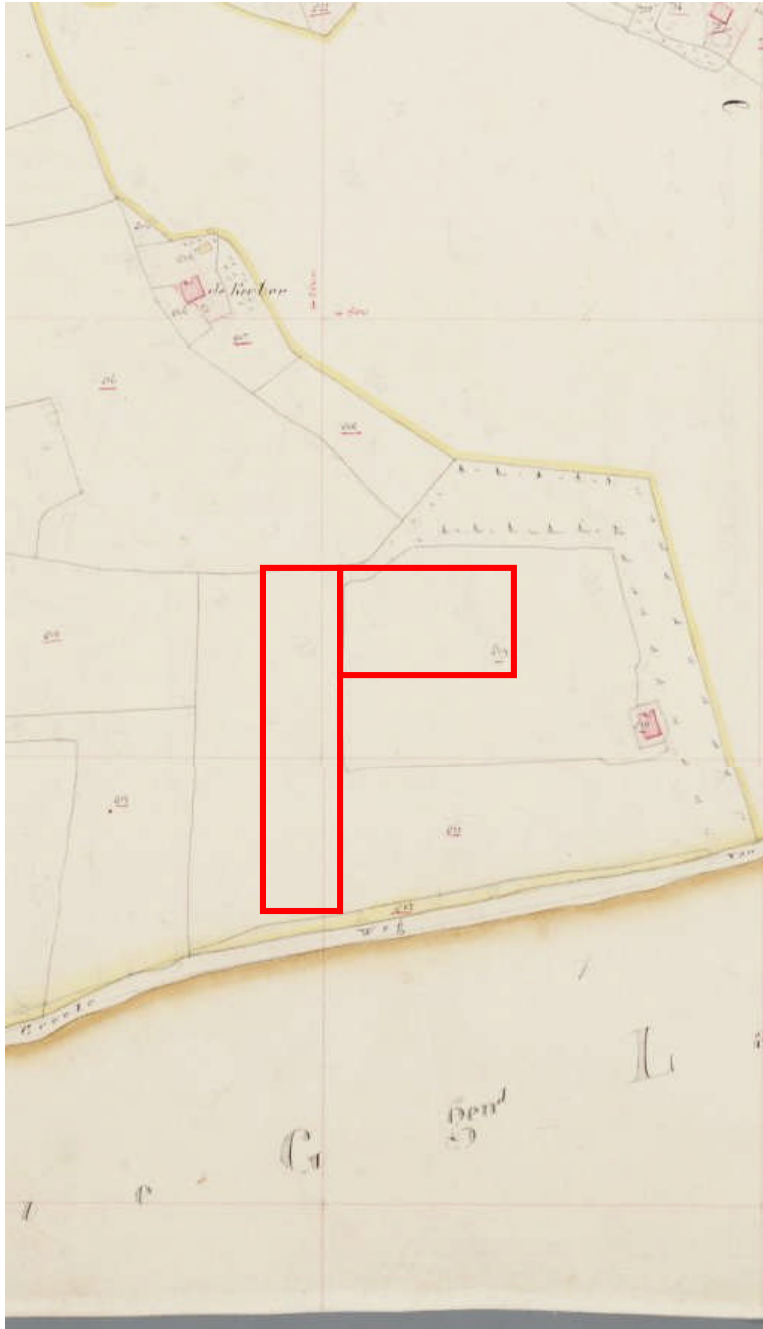
Het gehele plangebied is op de bodemkaart getypeerd als pZg23 Beekeerdgronden (Zie Afbeelding 2). Volgens de Landschapseenhedenkaart van RAAP (2009) is het plangebied echter gelegen op een dekzandkop en liggen de beekeerdafzettingen ten noorden van het plangebied. De hypothese van RAAP is het meest waarschijnlijk, omdat delen van het plangebied vanaf de Late Middeleeuwen in gebruik waren als akker. Andere delen bestonden uit heide. De diepere ondergrond is geclassificeerd als Z18 (zandgronden) (bron: Bodemkaart 1:250.000, Bodemdata 2011).

Grondwater

Het plangebied heeft grondwatertrap VII met een G.H.G van groter dan 80 cm onder het maaiveld en een G.L.G. van meer dan 120 cm.

Afbeelding 3a: Bodemkaart met de situering van het plangebied binnen het rode kader (bron Archis) en 3b: Hetzelfde plangebied op de Landschapseenhedenkaart van RAAP (2009).

Afbeelding 4: Kadastrale minuut van 1811-1832 met de globale situering van het plangebied binnen het rode kader (bron: watwaswaar.nl)

2.2 Historische ontwikkeling van Haaksbergen en het plangebied

Het plangebied behoort, voor zover te herleiden valt uit de beschikbare historische gegevens, pas sinds het eind van de 20^e eeuw tot de bebouwde kom van Haaksbergen. Het maakt deel uit van het bedrijventerrein Brammelo, dat vanaf de jaren '70 van de vorige eeuw organisch gegroeid is.

De oudste bewoningssporen van Haaksbergen bevinden zich op de vruchtbare hooggelegen gronden langs de Buurserbeek. Er zijn bewijzen van een nederzetting 800 jaar vóór Christus bij het kerkdorp Buurse, de hoogst gelegen plek in de gemeente. (Haaksbergen helt van oost naar west van ongeveer 35 à 40 meter naar 15 à 20 meter boven NAP). Op de plek van het huidige Marktplaats in Haaksbergen lag omstreeks 800 jaar na Christus eveneens een kleine nederzetting. Deze nederzetting, het begin van het dorp Haaksbergen, lag toen nog aan de Buurserbeek. Op deze plek zijn de resten van een houten kerkje uit het jaar 1000 na Christus gevonden, de voorloper van de huidige Pancratiuskerk. De Buurserbeek ontspringt in het Duitse grensgebied (ten zuiden van Ahaus). Tot ongeveer 1400 liep de Buurserbeek door het dorp Haaksbergen. Rond die tijd werd de beek verlegd en ten zuiden van het dorp verbonden met de Schipbeek waardoor een goede verbinding met de IJssel ontstond en de Hanzesteden Deventer, Kampen, Zwolle en Zutphen. Vanaf de 15e eeuw was de beek belangrijk voor de handel en het transport o.m. van hout voor de schepen van de Oost-Indische Compagnie

Het eerste schriftelijke bewijs van het bestaan van Haaksbergen vinden we in het goederenregister van de graaf Hendrik van Dale uit 1188, die ook Diepenheim en Ahaus in bezit had. Hierin wordt gesproken over de '*parochie Hockesberghe*'. Rond 1300 ontstonden de marken, aanvankelijk alleen gericht op het door de boeren gezamenlijk beheren en gebruiken van de woeste gronden maar gaandeweg meer zaken regelend. Onder leiding van de markerichter namen de markegenoten samen beslissingen over het aantal dieren dat men mocht houden, over het verzamelen van plaggen en hout, over het onderhoud van wegen en sloten, het planten van bomen enzovoort. Het gericht Haaksbergen (de huidige gemeente) kende de marken Brammelo, Langelo, Eppenzolder/Stepelo, Holthuizen, Boekelo, Haaksbergen/Honesch. Halverwege de 19e eeuw hielden de marken op te bestaan. Ze leven nog voort in de benamingen van buurtschappen en het wapen van de gemeente. Eind 18e eeuw, begin 19e eeuw ontstonden de grote textiel fabrieken, die jarenlang een stempel op de gemeenschap hebben gedrukt. Het begon met thuisweven en spinnen bij de boeren, met het bleken van het linnen en met de handel daarin. Totdat in 1835 een handspinnerij en even later (1862) een fabrieksweverij in Haaksbergen van start ging. De textielsector stortte vanaf ongeveer 1970 in (bron: www.wikipedia.org).

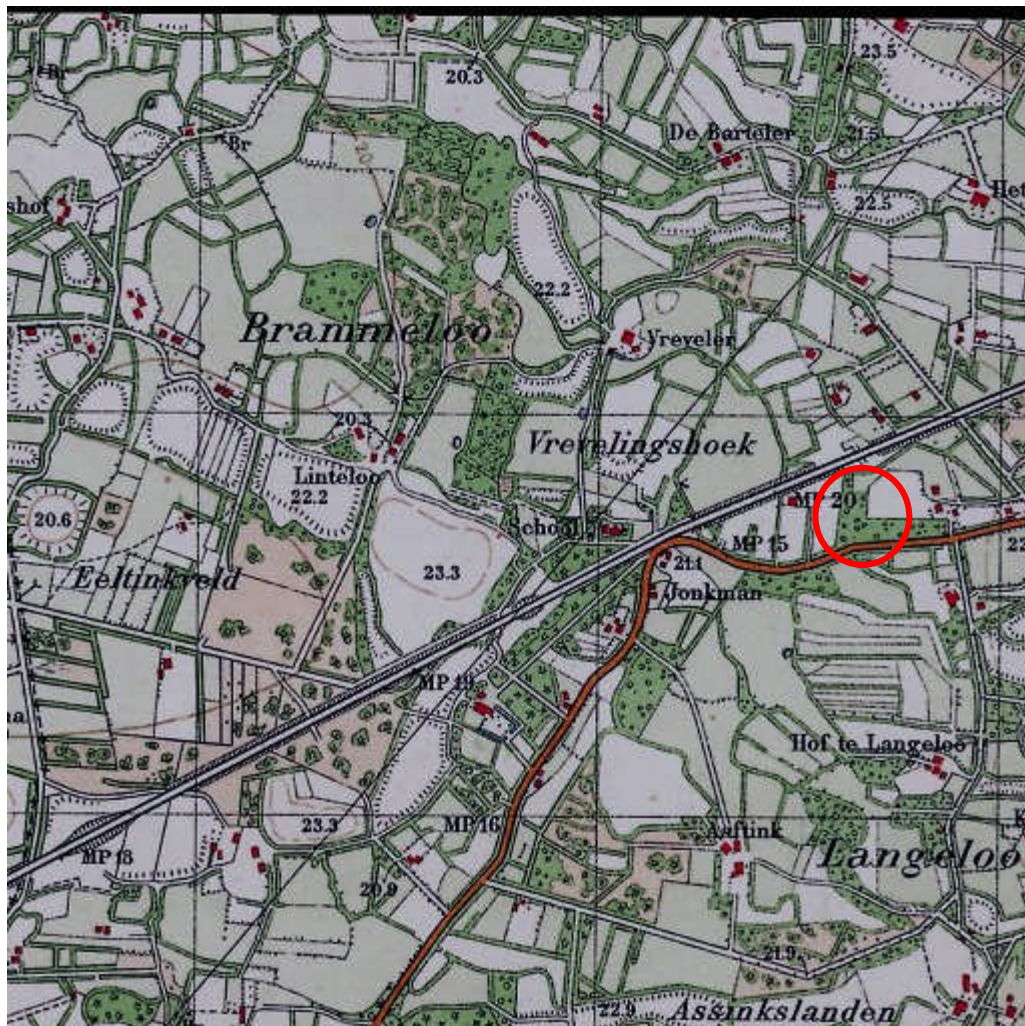
Het huidige Haaksbergen vindt zijn vorm vooral vanaf ongeveer 1965. Vanaf dat moment wordt de gemeente als woongemeente ontdekt. Haaksbergen is korte tijd zelfs de snelst groeiende gemeente in Twente. De voorzieningen groeien vervolgens navenant. De tik in de textielsector vangt de gemeente op dankzij het feit dat Haaksbergen ook andere bedrijvigheid heeft dan textiel en dat ook steeds meer toeristen de Ster in Twente weten te ontdekken.

Brammelo, Langelo en de Vregelinkshoek

Het plangebied maakt deel uit van de voormalige buurtschap Brammelo (Nedersaksisch: Brammel) en Langelo ten westen van Haaksbergen, ten noorden van de Eibergseweg (N18) en gelegen langs de grens met de Gelderse gemeente Berkelland. In het verleden vormde Langelo een marke in het gericht Haaksbergen. De marke lag ten zuiden van de marke Brammelo. In het verleden vormde Brammelo samen met de buurschap Brammelerbroek één marke. De leden van het markegenootschap Brammelo bezaten erven in de buurschap Brammelo in het gericht Haaksbergen en in Brammelbroek dat viel onder de Heerlijkheid Borculo en later onderdeel werd van de voormalige gemeente Neede. Ten westen van het plangebied lag het middeleeuwse erf Apelgoor. Volgens de kadastrale minuut van 1811-1832 maakte het huidige plangebied oorspronkelijk deel uit van Sectie H., perceelnrs. 809, 811, 813 en 815, gelegen in de Vregelinkshoek. Perceel 809 bestond uit Bouw- en Hooiland en 811 bestond toen uit Weiland en Bos. Beiden waren in eigendom bij Herman Rattink uit Haaksbergen. Perceel 813 en en 815 werden beheerd door Jan Bargerink, een landbouwer uit de Vregelinkshoek. Perceel 813 was in eigendom bij de Marke van Langelo en bestond destijds uit heide (woeste grond).

Dynabend Haaksbergen

Sinds 1998 is direct ten zuidoosten van het plangebied het bedrijf Dynabend gevestigd. Dynabend is gespecialiseerd in het buigen en het construeren van gebogen constructies. Door PC-besturing van de buigmachine kan iedere buigmachine worden uitgebreid met onder andere een bunker, laad- en/of robotsystemen. Er zijn projecten gerealiseerd waarbij vanuit een bunkerinstallatie, met een lasnaaddetectie, buizen worden aangevoerd. Deze worden gebogen en vervolgens gelast zonder tussenkomst van menselijke handen. Een 'handling' robot plaatst de gebogen producten in een carrousel, en lasrobots lassen het product, zodat de kant en klare producten kunnen worden afgevoerd door een pallet wisselsysteem. Hierbij is sprake van een volledig zelfstandig werkende buigcel (bron: www.dynabend.nl). In verband met de geplande uitbreiding van Dynabend zal in het plangebied een nieuwe bedrijfshal worden gebouwd. De noordoostzijde van deze L-vormige hal grenst aan de Brammeloweg, de zuidzijde van de L-vormige hal grenst aan de Eibergstraat (N18).

Afbeelding 5: Militaire topografische kaart uit 1927 met plangebied in rode cirkel (bron: watwaswaar.nl)

Conclusie op basis van het beschikbare historisch kaartmateriaal
 Tot eind 20^e eeuw is het gebied dat gelegen is in de oksel van de Brammeloweg, Westsingel en de Eibergsestraat (N18) niet bebouwd geweest. Tot die tijd heeft het hoofdzakelijk een agrarische functie gehad. In de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd was ten westen van het plangebied erve Apelgoor gelegen. Aan de noordkant van het perceel lag hooiland. Deze bestonden vooral uit drassige gronden langs de Buurserbeek die alleen in het voorjaar en de zomer goed toegankelijk waren. Het perceel had tot in het eind van de 20^e eeuw een agrarische functie. In 1998 is de bestaande bedrijfshal van Dynabend gebouwd. Het perceel maakt tegenwoordig deel uit van Bedrijfsterrein Brammelo.

2.3 Archeologische waarden

In het plangebied zelf heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

Binnen een straal van ca. 500 m rond het plangebied zijn diverse archeologische waarnemingen bekend, vondstmeldingen en onderzoeksmeldingen opgenomen in Archis (II).

Tabel 2: Waarnemingen, Vondsten en Onderzoeken 500m rondom het plangebied (bron: Archis)

	CAA-nr.	Ligging t.o.v. plangebied	Vondsten	Periode
Onderzoek	18.766	127 m N	Aanleiding is: bouwwerkzaamheden bij Vregelinkshoek. Vanwege de aanwezigheid van enkeerdgronden wordt door Arcadis (Akkerman, 2003) verkennend veldonderzoek geadviseerd. Ter plaatse van de aanwezige bekeergronden en veldpodzolgronden wordt vanwege de lage trefkans, geen veldonderzoek geadviseerd,.	
Onderzoek	28.442	338 m NO	Aanleiding is de aanleg van het Tracé voor de HS-kabel van Haaksbergen naar Hengelo. Grontmij heeft voor de delen van het tracé met een middelhoge en hoge verwachting veldonderzoek d.m.v. boringen geadviseerd (Fijma, 2009).	
Waarneming	21.542	395 m NO	Het betreft een vindplaats van scherven aardewerk (Pingsdorf en Kogelpot) die in 1991 door een particulier zijn verzameld.	VMEC: 725-900 n.C. LMEA: 1050-1250 n.C.

2.4 Archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de bekende geologische, landschappelijke, aardkundige, archeologische en historische gegevens in en rond het plangebied kan de archeologische verwachting worden bepaald. De archeologische verwachting van het plangebied conform de Archeologische verwachtingenkaart 2009 van de gemeente Haaksbergen is in navolgende tabel opgenomen.

Dekzandlandschap	Verwachting	beleidsadvies
dekszandhoogten en -ruggen met een plaggendek	Hoog voor resten uit alle perioden. Archeologische resten afgedekt door een plaggendek >50 cm en daardoor minder kwetsbaar voor bodemingrepen. Archeologische resten hierdoor goed geconserveerd.	Archeologisch onderzoek noodzakelijk in plangebieden buiten de bebouwde kom groter dan 2500m ² bij bodemingrepen dieper dan 40 cm. Voor gebieden kleiner dan 2500m ² geldt vrijstelling voor archeologisch onderzoek.

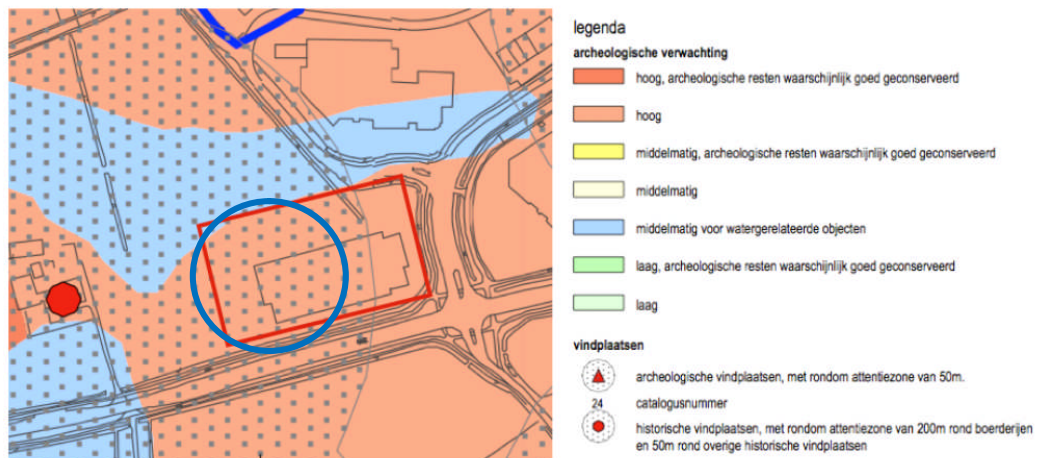
Doordat het plangebied echter binnen 200 meter van een historisch object (erve Apelgoor) gelegen is, is er specifiek beleid van kracht.

Terreinen van Archeologische waarde	Verwachting	beleidsadvies
Terreinen van hoge en zeer hoge archeologische waarde	Aanwezigheid van archeologische resten in relatie tot historische erven en overige historische vindplaatsen	Streven naar behoud via het bestemmingsplan. Archeologisch onderzoek verplicht binnen attentiezone van een historisch erf in plangebieden groter dan 30 m ²

Door de relatieve hoge ligging op de dekzandhoogte in het landschap is het plangebied geschikt geweest voor bewoning vanaf de prehistorie. Het onderzoeksgebied, ligt bovendien aan de rand van het beekdal van de Buurserbeek, in een gebied met dekzandhoogten waarop vanaf de Late Middeleeuwen oude landbouwgronden (esdekken) zijn gevormd.

Geschat wordt dat de bodemopbouw als gevolg van het eeuwenlange landgebruik (ploegen, egaliseren) deels verstoord zal zijn. Omdat archeologische resten in delen van het plangebied vermoedelijk afgedekt zijn door een plaggendeek van 50cm of meer, kunnen diepere bodemlagen en archeologische vindplaatsen intact gebleven zijn.

De waarnemingen in Archis (zie tabel 2) tonen aan dat er in de omgeving van het plangebied al vanaf de Vroege Middeleeuwen bewoning voor komt. Door de goede afdekkende werking van het aanwezige esdek kan een eventuele vindplaats ter plaatse nog gaaf in de ondergrond aanwezig zijn.

Afbeelding 6: Archeologische beleidsadvieskaart (RAAP, 2009) met de situering van de geplande uitbreiding in de blauwe cirkel

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
 Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120311

Tabel 3: Archeologische verwachting plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen

Periode	Verwachte vindplaatstypen	Verwachte grondlaag (diepte)
Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd	Oude erven met bebouwing, akkers, sloten, ontginningssporen, oude zandpaden	in of direct onder de oude akkerlaag
Romeinse Tijd - Vroege Middeleeuwen	Nederzettingsterreinen, begravingen, resten van smeedhaarden, meilers, slakkendumps, afvalkuilen, hutkommen.	direct onder de oude akkerlaag
Bronstijd - IJzertijd	Nederzettingsterreinen, urnenvelden, resten van smeedhaarden, meilers, slakkendumps, afvalkuilen, specifieke vondsten in aan water gerelateerde vindplaatsen	BC-horizont en top van de C-horizont
Mesolithicum-Neolithicum	Nederzettingsterreinen, jachtkampen, specifieke vondsten in aan water gerelateerde vindplaatsen	Top van de C-horizont
Paleolithicum	Losse strooiingen van vuurstenen artefacten van bij ontginning verstoorde vindplaatsen	Top van de C-horizont

3 Conclusie en aanbeveling

Op grond van de bestudeerde bronnen kan geconcludeerd worden dat het plangebied een hoge trefkans heeft op archeologische resten uit de periode van het Laat Paleolithicum tot en met de Nieuwe Tijd.

De aanbeveling luidt om in geval van planvorming en voorafgaand aan vergunningverlening voor bodemingrepen vroegtijdig archeologisch onderzoek in de vorm van een verkennend archeologisch veldonderzoek (karterende fase) uit te voeren.

Op grond van de aanwezige erfverharding en bebouwing is de natuurlijke bodemopbouw mogelijk voor een deel verstoord. Omdat de dikte van het oorspronkelijke esdek onder de verharding ter plaatse meer dan 50cm kan bedragen, kunnen vindplaatsen in de diepere ondergrond bewaard gebleven zijn. Dit zal met het bodemonderzoek moeten worden bevestigd.

In relatie tot de oppervlakte van het plangebied dienen in totaal minimaal 7 boringen te worden gezet binnen het bouwvlak van de bedrijfshal. De diameter van de boringen is 15 cm en de boorkernen moeten worden uitgezeefd over een maaswijdte van 4 mm en onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals scherven aardewerk, vuursteen, botfragmenten, fosfaten en houtskoolresten. Een bureauonderzoek en karterende boringen volstaan voor het toetsen van de archeologische verwachtingswaarde.

De boringen worden ingemeten ten opzichte van maaiveld. Op grond van de onderzoeksresultaten van het verkennend booronderzoek zal bepaald worden of nader onderzoek (proefsleuvenonderzoek) noodzakelijk is of niet.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 53 Monumentenwet 1988) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *“Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister”*. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van de gemeente Haaksbergen (dhr. H.M. Heukels) hiervan per direct in kennis te stellen.

De resultaten en aanbevelingen uit het bureauonderzoek dienen te worden getoetst en onderschreven door het bevoegd gezag de heer H.M. Heukels van gemeente Haaksbergen en diens adviseur (de heer drs. J.A.M. Oude Rengerink Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit van het Oversticht).

Gebruikte literatuur

Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeen gebracht door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.* Gorinchem.

AHN, 2008. *Actueel Hoogtebestand Nederland*

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Overijssel. Schaal 1:25.000.* Amsterdam.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus.* Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's.* Assen

Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land, inleiding in de geologie en de geomorfologie.* Assen (Fysische geografie van Nederland).

Fijma, P., 2008; *Archeologisch onderzoek Tracé HS kabel Hengelo-Haaksbergen. Quickscan.* Grontmij Archeologisch Rapporten 613. Arnhem.

Goossen, E., 2009; *Gemeente Haaksbergen, archeologische monumentenkaart met beleidsadviezen.* RAAP-rapport 1954. Weesp.

Oversticht, 2011; *Nieuwe richtlijnen voor bureauonderzoek.* Zwolle.

ROBAS Producties, 1990. *Historische Atlas Overijssel. Chromotopografische Kaart des Rijks, schaal 1:25.000.* ROBAS Producties, Den IJp.

Kuipers S.F., 1991. *Bodemkunde,* Culemborg

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1977. *Toelichting op de legenda van de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000,* Wageningen en Haarlem.

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1983. *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000,* Wageningen.

Stiboka, 1976. *Bodemkaart van Nederland 1:50.000 en toelichting op de bodemkaart,* Wageningen.

Tol, drs. A., 2006. *Leidraad inventariserend veldonderzoek Deel: karterend booronderzoek,* 30 maart 2006 vastgesteld door het CCvD Archeologie, Gouda.

Velde H.M. van der. *Wonen in een grensgebied,* Nederlandse Archeologische Rapporten 40, 2011, Amersfoort

Geraadpleegde websites:

www.ahn.nl; voor informatie hoogte en coördinaten

www.archis.nl; voor informatie over waarnemingen, vondsten, onderzoeken en GWT

www.dans.easy.nl voor rapporten

www.dynabend.nl; voor informatie over Dynabend Haaksbergen

www.haaksbergen.nl; voor informatie over de geschiedenis van Haaksbergen

www.historischcentrumoverijssel.nl

www.kich.nl; voor informatie historische kaart 1900

www.watwaswaar.nl; voor informatie historische kaarten

www.wikipedia.org; voor informatie over Brammelo

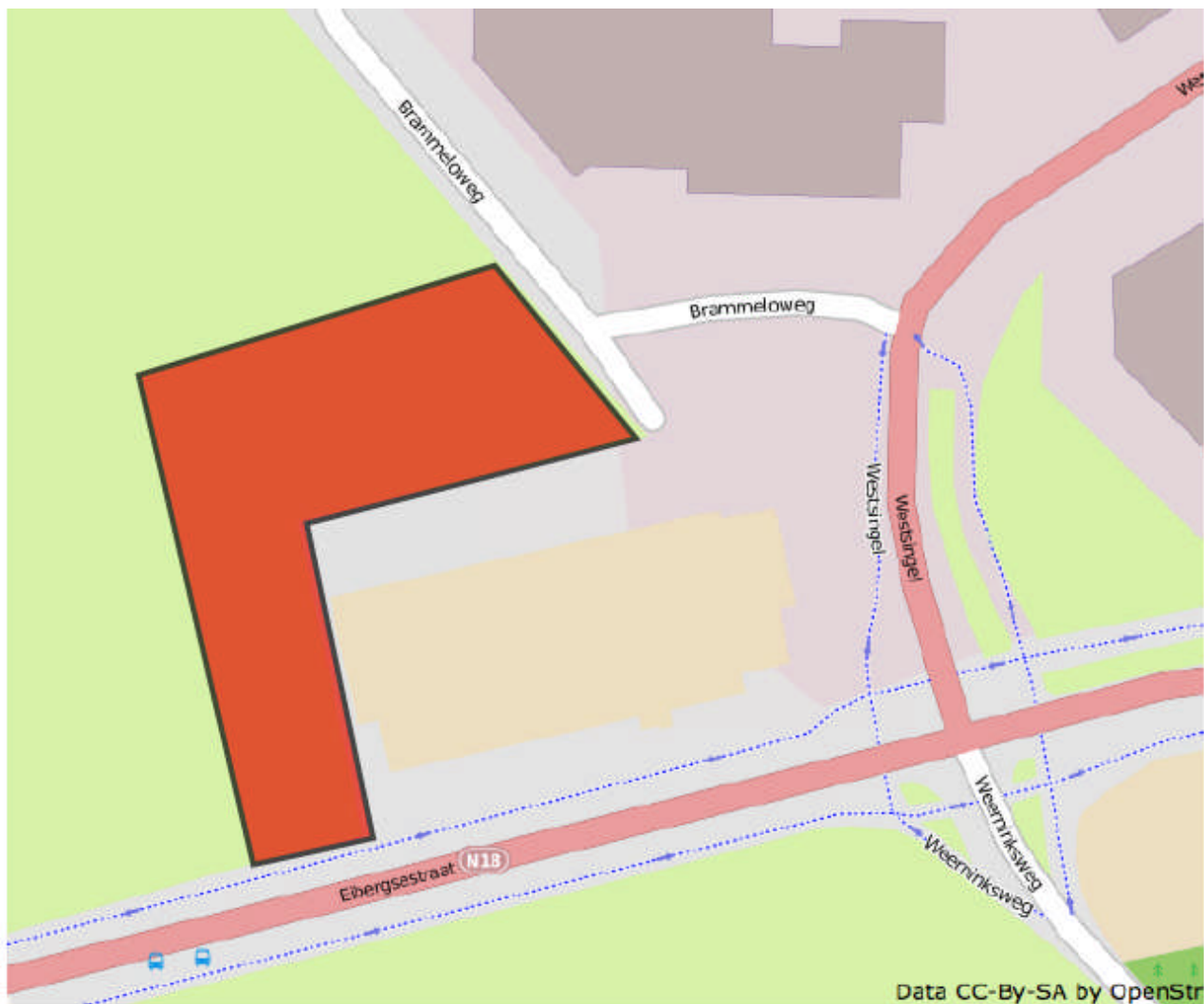
Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : ECU/DIR/HAMA/20120311

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : ECU/DIR/HAMA/20120311

BIJLAGEN

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : ECU/DIR/HAMA/20120311

Bijlage 1: Plangebied met de toekomstige uitbreiding binnen het rode kader

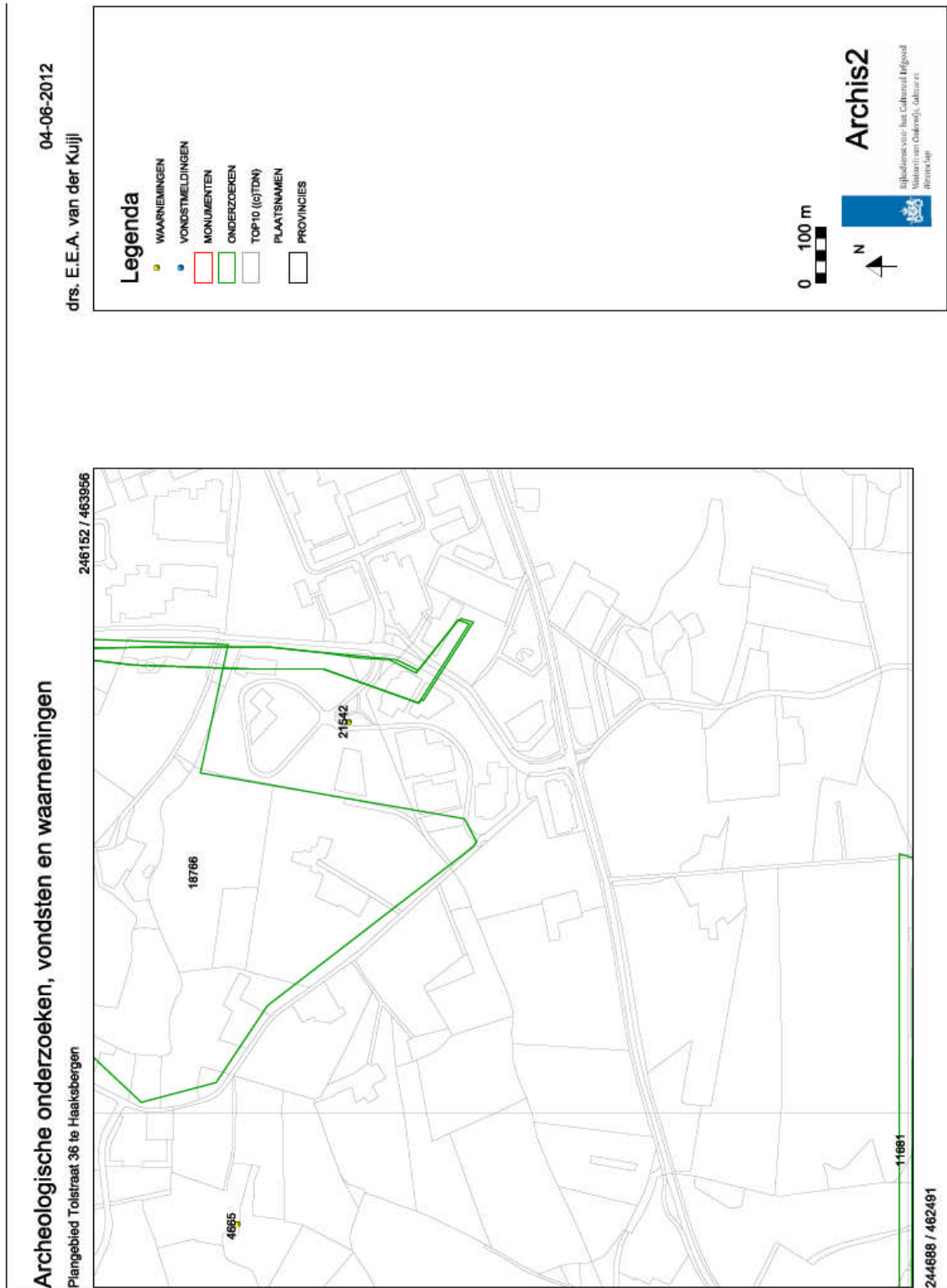

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120311

Bijlage 2: Archis Onderzoeken, Waarnemingen, Vondsten en Monumenten
en Bodemkaart Archis2

Project
Kenmerk

: Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
: EKU/DIR/HAMA/20120311

Project : Bureauonderzoek Archeologie Plangebied Tolstraat 36 te Haaksbergen
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20120311

Bijlage 3: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

A-horizont: (meso) bovengrond. indien er uitspoeling van materiaal optreedt, heet deze uitspoelingshorizont ook w. 2-horizont.
 B-horizont: Inspoelingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, (zand of kiebeestaandelen zijn toegevoegd
 C-horizont: Een horizont die weinig of niet verandert is door bodemvorming, de moederbodem. Men kan aannemen dat de bovengrond, al dan niet door bodemvorming veranderd, horizonten uit oorspronkelijk materiaal zijn ontstaan.
 Eergrond: Gronden met een goed ontwikkelde, donkere, humeuze bovengrond. De donkere bovengrond verschild duidelijk van kleur met de ondergrond. In de ondergrond heeft geen duidelijke profielontwikkeling plaatsgevonden.
 Esdek: De bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jarenlang gebruik als bouwland. Een esdek is bijvoorbeeld te vinden bij een enkelaaggrond.
 Gyffla: Afgestroven organisch materiaal dat bezinkt en bijdraagt tot de verworming
 Inhumalegraf: Graafput voor lijfbeparing (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of steen).

14C y BP	Litho-stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegetatie	Archeologische periodes	Cultuuramen
-1500	Dunckerke III	Subbentium		Late Middelste ijder	
-1000	Dunckerke II			Karolingische ijder	
-800	Formels van Nieuwkoop			Mezozetum tot begin van Midden-Neolithicum	
-600	Dunckerke I			Late Neolithicum	Zelfen
-400	Dunckerke 0	Subbentium	loofboom	Vroege Bronstijder	Hiersum-Draakstein
-3000	Caalis IV			Late Neolithicum	Wiltstenaud
-2000	Caalis III			Neolithicum	Vanoyen
-1500	Caalis II	Atlanticum		Midden-Neolithicum	Trefler, Breda, Kalk
-1000	Caalis I			Vroege Neolithicum	Kort
-800	Jordveld I		den		
-700	Jordveld II		berk		
-600	Jordveld III		den, berk		
-500	Jordveld IV		den, berk		
-400	Jordveld V		den, berk		
-300	Jordveld VI		den, berk		
-200	Jordveld VII		den, berk		
-100	Jordveld VIII		den, berk		
0	Jordveld IX		den, berk		

- Bureauonderzoek
- inventariserend Veldonderzoek d.m.v. verfromende boringen
- invariantiserend Veldonderzoek d.m.v. kortborende boringen
- inventariserend Veldonderzoek d.m.v. waardenrijde boringen
- invariantiserend Veldonderzoek d.m.v. kortborende profielreken
- inventariserend Veldonderzoek d.m.v. waardenrijde profielreken
- Archeologische Begeleiding
- Archeologische Monumenten Keert
- indicatieve Keert Archeologische Waarden
- Rijsoek, voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek
- ARCheroologisch Informatie Systeem
- Before Present
- Centraal Archeologisch Archief
- Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
- Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
- Man/Field
- Nieuw Amsterdam, Peel
- Rijds Geologische Dienst
- Stichting Bodem Kulturing

Periode	Soort	Waarheid
Paleolithicum: tot 8000 vC	PALEO	vroege: 900 - 600 vC IJZV
	PALEO	vroege: tot 300.000 C14 PALEO
	PALEO	midden: 500 - 250 vC IJZV
	PALEO	laet: 250 - 12 vC IJZV
	ROM	Romeinse ijder: 12 vC - 450 nC
	ROM	vroege: 12 vC - 70 nC ROMV
	ROM	vroege A: 12 vC - 25 nC ROMVA
	ROM	vroege B: 25 - 70 nC ROMVB
	ROM	midden: 70 - 270 nC ROMMA
	ROM	midden A: 70 - 160 nC ROMMA
	ROM	midden B: 150 - 270 nC ROMMB
	ROM	laet: 270 - 450 nC ROML
	ROM	laet A: 270 - 350 nC ROMLA
	ROM	laet B: 350 - 450 nC ROMLB
	ROM	Middleste ijder: 450 - 1500 nC XME
Bronstijder	BRONS	vroege: 450 - 1050 nC VMVF
	BRONS	vroege A: 450 - 525 nC VMVA
	BRONS	vroege B: 525 - 725 nC VMVB
	BRONS	vroege C: 725 - 500 nC VMVC
	BRONS	vroege D: 900 - 1050 nC VMVD
	BRONS	vroege E: 1050 - 1500 nC VMVE
	BRONS	midden: 1800 - 1500 nC NMVA
	BRONS	midden A: 1500 - 1650 nC NMA
	BRONS	midden B: 1650 - 1850 nC NMB
	BRONS	midden C: 1850 - heden NMC
Ijzerijder	IJZ	Onbekend
	IJZ	Jordveld I - IX
	Steenoortoren	
	MBR	Bernstein
	MAU	Bergkristal
	MFE	Seif
	MCU	Dijkbaar / gabber / doerfer / dieret
	MCI	Sch
	PI	Git
	MM	Graniet / gneis
	MXK	Jasdiel / neifet
	MAL	Kalk (steen)
	MSN	Leisaan
	MAG	Marmor
	MT	Oter
Organisch	ORG	Stein
	ORG	Teffet / basligva
	ORG	Tuifsaan
	ORG	Vuursteen
	ORG	Zandsteen / kwarsiet
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH
	ORG	OPH

Bron: EA, WA, van, J. Sarfswij en P. J. Wittering, 1982: Archeologie in Nederland, de afkomst van het bodemarchief, Amstardam / Amstardam.